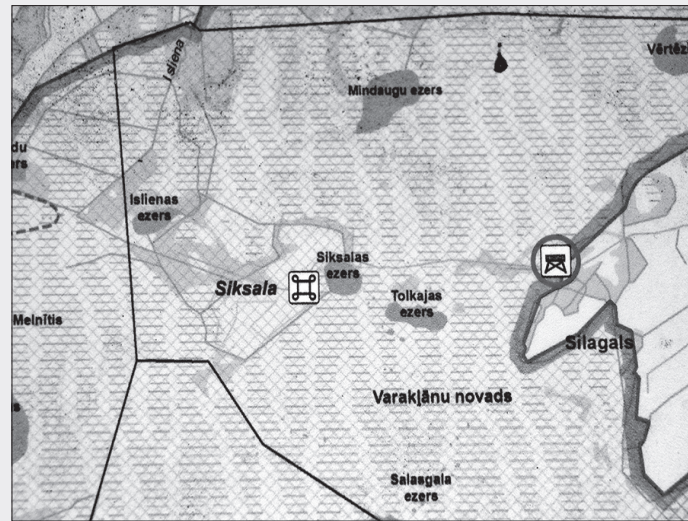

Siksala

«Kur debess mala, tur kāda sala»

#SIF_MAF2023

Mūsu nokļūšana Siksālā ir ekskluzīva. Katrs te nemaz tā nevar doties bez saskaņojuma un Dabas aizsardzības pārvaldes (DAP) darbinieka pavadības, jo Teiču dabas rezervāts ir valsts īpaši aizsargājama dabas teritorija ar visstingrāko aizsardzības režīmu. Teiču dabas rezervāts ir lielākais dabas rezervāts Latvijā, un Teiču purvs ir viens no lielākajiem neskartajiem sūnu purviem Baltijā. Teiču dabas rezervāts atrodas Austrumlatvijas zemienē, Madonas, Varakļānu un Jēkabpils novadā un iekļauj Teiču purvu un apkārtējos mežus. Rezervāta administrācija atrodas Ļaudonā. Rezervāta platība ir 19 074 ha. Teiču dabas rezervātā ir Latvijas lielākais purvs (platība apmēram 19 000 ha), ko praktiski nav skārusi cilvēka darbība. Teiču rezervātā ir 18 ezeri, kas lielāki par 2 ha, lielākie – Kurtavas, Pieslaista un Mindaugas ezers. Teiču purvā ir arī citas salas, izņemot Siksalu – Kazu sala, Mindauga sala, Apšsala, Bēzusala, Purvusala, Garā sala, Ozolsala, Rāksala un daudzas pussalas.

Mums vārti ir vaļā uz vienīgo ceļu, kas cauri purvam, garām Siksalas ezeram ved Siksālā, kur mūs sagaida DAP LRA Dabas aizsardzības vecākais speciālists Dainis Tučs. Tiekamies pie Siksalas skatu torņa. Starp visām Teiču purva salām šī ir unikāla vieta Latvijā. Siksala atrodas pašā purva vidū. Tā saglabājusies kā sena krievu vecticībnieku dzīvesvieta. Vecticībnieki šo gandrīz nepieejamo salu par dzīvesvietu izvēlējās 17. gadsimtā, bēgdami no ticības vajātājiem. D. Tučs stāsta: «Nav tā, ka šeit būtu dzīvojuši tikai vecticībnieki. Te bija arī latviešu ģimenes, tie paši Radiņi. Skolotāja Lidija Radiņa, kura rakstījusi grāmatas, ir pētījusi arī Siksalu. Viņa ar vīru te pārvācās dzīvot, aizejot pensijā. Šobrīd gan viņas māja pie pašas vecticībnieku kapsētas ir tukša, jo Lidija pēc vīra nāves nevar sevi aprūpēt un atrodas veco ļaužu namā.» Pagalms gan ir izplauts, un zīme, kas vēstī par privātīpašumu, ir uzstādīta. Tik milzīgu saldo ķirsi, kāds aug šīs mājas dārzā, nekad nav gadījies redzēt. Dainis turpina: «Radiņiem pieder zeme, bet saprotu, ka mantinieku, kas to koptu, nav. Viņu mājām logi uz ziemeļiem tiek aizlikti ar tādiem kā slēģiem, lai būtu siltāk. Vasarā tos noņem.» Durvis aizslēgtas, un tām priekšā pieslieta lāpsta. It kā iziets uz brīdi. It kā tūlīt būs mājās. Tikai tas it kā tik skaudrs...

«Te joprojām atrodas dažas viensētas, no kurām apdzīvota ir tikai viena, tā ka Siksālā dzīvo tikai viens pastāvīgais iedzīvotājs. Viņš ir Koļas dēls un nāk no vecticībnieku dzimtas. Jaunā paaudze jau ir citāda, bet vecā paaudze – Famida, Ivans – tie tik tiešām bija citi cilvēki. Tobrīd, kad te 1992. gadā sāku strādāt, viņiem bija ap 80 gadiem. Tie bija cilvēki ar savu nostāju, specifiskām zināšanām, dzīves gudrību, viedumu. Ar viņiem bija interesanti parunāt. Viņu radinieki arī ir prom, dažiem gan te vēl pieder zeme. Nu, nav viegli te dzīvot. Līdz Silagalim vien ir 4 km. Lai nokļūtu uz veikalu Murmastienē vai kur citur, Siksalas vienīgais iedzīvotājs izmanto velosipēdu,» stāsta Dainis.

«Ja apciemoji vecticībniekus, tevi pacienāja, bet neko daudz, minimāli. Ciemiņiem bija paredzēta atsevišķa ūdens glāze, kas tika turēta tikai šādai lietošanai. Atceros, ka reiz te biju nokļuvis vecticībnieku bērēs, kur obligāti bija jāizdzer 200 ml glāze stiprā dzēriena. Tāda tradīcija. Citādi tu izrādī necieņu aizgājējam. Ikdienā viņi ēda tikai pašu audzēto pārtiku. Viņiem bija savs zirgs, gotiņa, paši mala miltus. Nu, viss tikai savs. Skaistus grozus viņi pina. Atroda mežā priedītes un gatavoja skalus. Viņiem bija tāds speciāls skalu plēšamais. Tādus grozus vairs neesmu redzējis,» atceras Dainis.

Pēc lielajiem kokiem, augļu kokiem, kādas ēkas vai skursteņa paliekām var saziņēt māju vietas. Nav tā, ka

mājas ir tikai gar ceļu. Mājas esot bijušas arī dziļāk uz salas. Tagad gan tikai māju vietas...

«Kādreiz Siksālā ir dzīvojušas 18 ģimenes. Es atceros Koļu, Imantu, Famidu, Radiņus. Te, pie torņa, bija liela māja, te dzīvoja latviešu ģimene Justoviči. Nesen vēl bija spēres, vairs jau nav... Viņi paši aizgāja dzīvot uz Ogri, esmu viņus tur pat apciemojis. Viņi atteicās no zemes un īpašuma šeit.

Siksālā tika piedāvāts ievilkt arī elektrību, kaut siksaliēši ne pārāk to gribēja, taču 2000. gadā projekts tika realizēts, un šobrīd Siksālā var skatīties televizoru, lietot internetu kā jebkur citviet.

Te netālu ir arī Mindauga sala ar savu stāstu. Tur arī dzīvoja tikai viens iedzīvotājs, kuram bija izdevies atrast Mindauga dārgumus, bet tie viņam nenesa laimi, neizmērojams skopums un taupība nevainagojās ne ar ko. Tagad jau šis cilvēks ir miris, un Mindauga sala ir neapdzīvota.

Ceļš te tika uzbūvēts 1980. gadu beigās. Ir bijis domāts vēl garāks ceļa posms, nekā tas ir, taču uz Mētrienas pusi pie Islienā ezera kādā naktī viss uzbūvētais ceļš bija nogrimis, pareizāk – it kā apgriezts otrādi. Tāds ir purva spēks. Šobrīd aktīvi izmantots tiek ceļa posms līdz skatu tornim, ceļš gan turpinās tālāk, bet tas posms netiek izmantots un aizaug. Ar kājām to var vēl var iziet. Šobrīd arī ir ceļa posms pret Siksalas ezeru, kur braucot var sajūst, ka ceļš zem mašīnas riepām nedaudz šūpojas... Senos laikos vietējie iedzīvotāji ceļus taisīja, klājot uz zemes zarus un tā šķērsojot purvu.»

«Nu, ko? Kāpjām tornī?» aicina Dainis. Nekāpjot tornī, jau nemaz nevar aptvert Siksalas būtību, burvību un vietu šajā purva pasaulē. No torņa redz visu salu, māju vietas, apdzīvotās vietas ap purvu.

Lauki ir nopļauti, siena ruļļi vēl atrodas uz tūruma. Dainis stāsta, ka «visa Siksalas zeme ir sadalīta īpašniekiem. Zemi pēc kolhozu laikiem paņēma vietējie, kuri te dzīvojuši vienmēr. Šobrīd lielākā daļa zemes īpašnieku dzīvo Rīgā, bet nopļaut zāli ir uzticēts vietējiem. Sēt ir atļauts, tikai saimniekojot bioloģiski, bet sējumi parasti ap-

plūst, nav iespējams novākt labību, jo ir ļoti mitrs, pat slapjš, tāpēc pārsvarā te ir bioloģiskās pļavas.

Tur ir Atašiene, tur ir Barkava, tur Murmastiene, tur Varakļāni. Visi ceļi ir redzami. Agrāk jau ar zirgiem brauca, arī uz ballēm, visi kopā, draudzīgi – ja uz Atašieni, tad uz Atašieni, ja uz Murmastieni, tad uz Murmastieni. Ziemā iebrāuca ceļus ar zirgiem pāri purvam, kā jau pa sasalumam.

Purvā bez atļaujas nedrīkst lasīt arī dzērvenes. Vietējiem iedzīvotājiem ir noteikti konkrēti datumi, kad to var darīt. Citādi pašdarbība ir sodāma, jo rezervāta teritorija.

Šeit ir skaists rubeņu riests pavasarī, kad viņi ir ļoti aktīvi. Nu, tas ir iespējams.

Pāris reizes es esmu izjutis to, ko saka teicienā, ka no klusuma sāp ausis. Jā, tas tā arī ir. Vēlu rudenos, īpaši vakaros, kad nav vēja un visi trokšņi norimst, purvā ir absolūts klusums. Pārņem tāda kā bailu sajūta, kļūst neomulīgi. Tas ir diezgan drūmi, kad nedzird pilnīgi nevienu skaņu. Jebkurā apdzīvotā vietā ierejas suns, kaut kas nokrīt, bet te pat putna balsi nedzird... Ja brauc uz Magadānu, tas ir citādi, tā ir taiga. Latvijā šī ir vienīgā vieta, kur tā ir. Es pāris reizes esmu piedzīvojis šo sajūtu. Liekas, ka tu esi mazs, mazs puteklītis...

Šeit dzīvo gan vilki, gan lāči. Tepat netālu, kur tie krūmiņi es šogad atradu lāča mīgu. Sākumā nesapratu – tā kā sakrāta kaudze, izrauti bērziņi ar saknēm... Domāju, ka mežacūkas. Tikai tad papētot sapratu, ka tur ir dzīvojis lācis. Es vispār dzīvē divas reizes esmu redzējis un ķēris lāci. Vienreiz šeit – Murmastienē, otrreiz Lubāna ezerā. Tas gan bija sen, 1990. gadu beigās. Šajā purvā es esmu satīcis astoņu vilku saimi. Nu, tas bija tā... jocīgi. Ieraugot mani, viņi momentā laidās prom. Vilki jau neuzbrūk, ja viņus neaiztiek,» stāsta Dainis.

Prombraucot dodamies uz vecticībnieku kapiem, kas atrodas fantastiskā vietā – pašā ezera krastā, ķērpjiem apaugušu bērzu ielokā, blakus Radiņu mājām, kur senāk dzīvoja Famida. Ezers esot dziļš, un ūdens tajā tumši brūns. Latvieši šeit neatdusas. Latviešus ved apbedīt uz Silagalim. Kapiem nav žoga. Lasām vārdus un gada skaitļus uz krustiņiem un pieminekļiem. Dzimšanas gads – 1896., 1869. gads... Gandrīz uz katras kopīņas ir mākslīgo ziedu pušķis. Ir arī kopīņas, kuras apaug ar zāli, nolīdzinās ar zemi, jo nav vairs tuvinieku, kas tās koptu...

Dzīve ir tur, kur esam mēs. Pat ja mazi puteklīši pasaules malā, kurš kādam ir vienīgais pasaules centrs. ▣

Teksts – Ineta Atpile-Jugane
Foto – Arita Atpile-Dona

MAF
Mediju atbalsta fonds

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par projekta «Kur debess mala, tur kāda sala» (Nr.2023.LV/RMA/02) rakstu saturu atbild b-ba «Latgols entuziastu grupa Bīdis»»